

проектів тільки у разі надання їм надійних гарантій з боку органів державної і (або) регіональної влади, дана міра може зробити великий вплив на підвищення результативності інвестиційного процесу в будь-якій територіальній громаді нашої країни.

Використані джерела інформації:

1. Актуальні проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 27 листопада 2007р.) / ХарРІ НАДУ. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 408 с.
2. Кныш М.И., Перекатов Б.А., Тютиков Ю.П. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности. – СПб.: Издат. дом «Бизнес-Пресса», 1998. – 315 с.
3. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9.04.1999 р. № 589-XIV // Відом. Верховної Ради України. – 1999. - № 20-21. – Ст. 190

Рецензент: Васильєва О.І., д.держ.упр., професор.

УДК 330. 322 : 332. 12

Герасименко І.С.,
здобувач Академії муніципального управління

ЕФЕКТИВНА РЕГІОНАЛЬНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Визначено регіональну складову, що формують інвестиційну привабливість території. Сформовано та оцінити інвестиційну привабливість як сучасної парадигми транзитивних перетворень.

Определена региональная составляющие, которые формируют инвестиционную привлекательность территории. Сформировано и оценить инвестиционную привлекательность как современной парадигмы транзитивных превращений.

The regional is certain constituents which form the investment attractiveness of territory. It is formed and to estimate an investment attractiveness as modern paradigm of transit transformations.

Постановка проблеми. Оцінка інвестиційної привабливості регіону дає можливість встановити позитивні і негативні тенденції інвестування в регіоні, формує системне уявлення про поведінку та наміри різних типів інвесторів під впливом факторів інвестиційної привабливості регіональної господарської структури.

Саме системний підхід дозволить домогтися цілісності об'єкта і механізмів, як у вивченні категорії “інвестиційна привабливість регіону”, так і з'ясуванні переліку регіональних складових, які безпосередньо визначають обсяги інвестиційних надходжень.

Необхідність застосування саме системного підходу обумовлюється тим, що по-перше, законодавчо визнані цілі та національна стратегія сталого розвитку набувають специфічних рис на мезорівні відповідно до пріоритетів та соціально-економічних орієнтирів

регіональних господарських структур; по-друге, інвестиційна діяльність будь-якої регіональної структури з притаманними саме їй факторами інвестиційної привабливості, сприяє змінам певної системи, і сама вона має специфічні риси щодо власної структури та функціональних напрямків; по-третє, існує багатогранність підходів до оцінки інвестиційної привабливості зі своїми складовими, характером взаємодії, перевагами та недоліками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В наукових розробках теоретичних та прикладних проблем інвестиційного розвитку значний внесок зробили такі відомі вітчизняні вчені, серед яких: Амоша О.І., Бажал Ю.М., Беленький П.Ю., Бланк І.А., Борщевський П.П., Бутко М.П., Гаврилюк О.В., Геєць В.М., Голикова В.І., Данилишин Б.М., Долішній М.І., Дорогунцов С.І., Карпінський Б.А., Куценко В.І., Лисецький А.С., Пересада А.А., Хвесик М.А., Чернюк Л.Г., Чижова В.І., Чумаченко М.Г. та зарубіжні вчені: Балабанов В.С., Бернс В., Бірман Г.І., Кенс Дж. М., Ковальов В.В., Макконел К., Марковіц Г., Массе П., Міллер М., Модільяні Ф., Шарп В. та інші.

Постановка завдання:

- визначити регіональну складові, що формують інвестиційну привабливість території;
- сформувати та оцінити інвестиційну привабливість як сучасної парадигми транзитивних перетворень.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна привабливість як складова інвестиційного клімату, відображає можливості регіону стосовно використання інвестиційного потенціалу. Вітчизняні науковці категорію „інвестиційна привабливість регіону” визначають як відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості і ліквідності інвестицій”, задоволення інтересів інвестора щодо конкретного регіону або як тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [1, с. 59].

У науковому доробку вітчизняних вчених є чимало праць, присвячених визначенню рівня інвестиційної привабливості суб’єктів господарювання регіонів, держави, адаптованих до українських реалій. На наш погляд рівень інвестиційної привабливості регіону повинен визначатись інтегральним показником, котрий базується на показниках, які характеризують інвестиційний потенціал та інвестиційні ризики.

Проте значна частина науковців пропонують визначення інвестиційного потенціалу здійснювати за наступними напрямками: потенціал сфери матеріального виробництва; людські ресурси; рівень розвинутості ринкових відносин; інфраструктурний потенціал; місткість споживчого ринку; інноваційний потенціал [5, с.81]. При цьому більшість авторів прагнуть включити до розрахунків якомога більше показників.

Особливо змістовно це спостерігається при оцінках на мезорівні, оскільки ресурсні фактори впливають на обсяг залучення інвестицій до економіки регіонів. Інші чинники, зокрема: доходи і видатки місцевих

бюджетів, обсяги промислового, сільськогосподарського виробництва, фінансові результати від діяльності суб'єктів господарювання тощо характеризують рівень економічного розвитку регіону значно менше.

Комплексна методика оцінки інвестиційної привабливості регіонів України запропонована І.А. Бланком [2, с. 24]. Вона передбачає ранжування регіонів за п'ятьма узагальненими показниками, кожний з яких характеризує окрему складову регіональної господарської системи. Кількісні значення кожного синтетичного індикатора визначається шляхом обрахунку рангових параметрів аналітичних показників у загальнодержавному рейтингу. Розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості регіонів базується при цьому на припущеннях, що вагомість кожного із синтетичних показників мають різне значення. Тому визначена значущість кожного синтетичного показника методом експертних оцінок: 1) рівень загальноекономічного розвитку регіону (35%), 2) рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (15%), 3) демографічна характеристика регіону (15%), 4) рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (25%), 5) рівень криміногенних, економічних, екологічних і інших ризиків (10%) [2, с. 124].

Інші науковці, узгодженими етапами оцінки інвестиційної привабливості регіонів України та складання рейтингу вважають такі [4, с. 95]: виділення ознак, які мають найбільший вплив на інвестиційну привабливість регіону; групування ситуацій, що характеризують стан інвестиційної сфери в регіоні; визначення еталонної ситуації розвитку інвестиційної сфери регіону; розрахунок кількісної оцінки рівня інвестиційної привабливості регіону; формування матриці вхідних даних.

Під факторами інвестиційної привабливості регіону деякі вітчизняні і зарубіжні вчені розуміють процеси, явища, дії, переважно об'єктивного характеру, що впливають на інвестиційну привабливість регіону і визначають його територіальні особливості [1, с. с. 55]. Це, наприклад, вигідність економіко-географічного положення регіону, його природно-ресурсний, трудовий, науково-технічний потенціали, рівень розвитку інфраструктури, характеристики споживчого ринку тощо.

Відповідно регіональна інвестиційна політика розуміється як процес, явище, дія переважно суб'єктивного характеру, що визначає територіальні особливості регіону. На практиці вона являє собою дії державних і місцевих органів влади та управління щодо розвитку інвестиційного процесу в регіоні, пов'язані із вдосконаленням нормативно-правової бази, наданням преференцій для найбільш ефективних та значимих для регіону інвестиційних проектів, розвитком інфраструктури по обслуговуванню суб'єктів інвестиційної діяльності, гарантуванням безпеки діяльності підприємницьких структур.

Інший підхід до визначення інвестиційної привабливості регіонів запропоновано Держкомстатом України. Згідно з його методикою, інвестиційну привабливість регіонів пропонується оцінювати за такими

показниками: інвестиції в основний капітал у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, грн.; інвестиції у житлове будівництво у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, грн.; обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, дол. США; зміна обсягу прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, дол. США; щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1000 кв. км території; обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, дол. США.

На нашу думку, зазначені показники більше характеризують інвестиційну активність регіонів ніж їх привабливість. У зв'язку з відсутністю офіційної методики, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України інвестиційна привабливість регіонів визначається за критеріями та системою показників, розробленими Інститутом Реформ. Обчислення інвестиційного рейтингу здійснюється за наступними складовими: економічним розвитком, розвитком ринкової інфраструктури, фінансової інфраструктури, розвитком людських ресурсів, діяльністю органів місцевої влади у сфері приватного підприємництва. Проте цю методику теж не можна вважати досконалою, оскільки вона в основному ґрунтується на використанні показників, на які регіональні органи влади практично не можуть впливати, що знижує можливості практичного використання її в процесі удосконалення регіональної інвестиційної політики.

До таких показників, які не знаходяться в площині управлінської діяльності і багато в чому залежать від науково-технічного і фінансово-економічного потенціалу на макрорівні відносяться характеристики ринку цінних паперів, банківських послуг тощо.

Не показовими для більшості областей є показники вивозу капіталу, розвитку фермерства, чисельності працюючих в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування і багатьох інших

Проте головним недоліком зазначеного підходу до оцінки інвестиційної привабливості регіонів є те, що система показників не вирізняється стабільністю, не завжди міститься в офіційній статистиці, що не дає можливості об'єктивно оцінити розвиток окремих регіонів у динаміці.

Ретельний аналіз наявних наукових розробок по визначенню рівня інвестиційної привабливості регіону, а також викладені вище міркування щодо недоцільності врахування в подібних методиках факторів, які опосередковано впливають на формування інвестиційної привабливості територій, дозволяють сформулювати авторське бачення змісту цієї категорії, як сучасної парадигми транзитивних перетворень, окреслити чинники (і коло показників, що їх характеризують), які в комплексі цікавлять інвесторів і безпосередньо визначають обсяги інвестиційних

надходжень за допомогою використання наявних в регіоні інвестиційних факторів економічного росту.

Саме тому особливої актуальності набувають розробка нових методичних підходів до визначення рівня інвестиційної привабливості регіону, які, на відміну від існуючих, були б адаптовані до офіційної статистичної інформації, зокрема щорічників Держкомстату України, і дозволяли, абстрагуючись від другорядних факторів, без викривлень та інформаційних ускладнень налагодити системний моніторинг і визначати регіональні рейтингові рівні інвестиційної активності.

На нашу думку під інвестиційною привабливістю регіону слід розуміти комплекс взаємопов'язаних інвестиційнозначущих регіональних складових, оцінка яких обґрунтована методологічно з використанням математичного апарату, проведення експертних оцінок, розрахунків на їх основі коефіцієнтів ранжування інвестиційно-привабливих територій, для надання інформації потенційним інвесторам. Перелік регіональних складових, на нашу думку, має наступний ієрархічний зміст:

1. Економіко-географічне положення: його можна оцінити за такими критеріями як: близькість регіону до кордонів держави, ступінь розвитку виробничої інфраструктури, зокрема наявність транспортних коридорів, прикордонних терміналів, нафто-, газопроводів, ЛЕП загальнодержавного значення, близькість до Києва та інших розвинених промислових центрів України тощо.

Зручне економіко-географічне положення регіону, особливо сусідство з економічно розвиненими країнами та близькість до перспективних товарних ринків, наявність портів, аеропортів, транзитних магістралей та інших інфраструктурних компонентів є фактором „додаткової вигоди” для інвестора, оскільки надає йому суттєві переваги у сфері ринкових комунікацій, превентивних дій у інвестиційній сфері.

2. Природно-ресурсний потенціал: економічна оцінка мінеральних, земельних, лісових, рекреаційних ресурсів.

Відповідність інтересам інвестора наявної в регіоні необхідної кількості та якості різноманітних природних ресурсів, а також можливості забезпечення ними виробничих потреб з мінімальними затратами у багатьох випадках є вирішальним чинником формування інвестиційних потоків. Неабияке значення для інвестора має також оптимальне поєднання різних видів природних ресурсів на території, способи і умови їх добування [6, с. 83].

3. Людський потенціал, який можна оцінити за такими критеріями як:

1) чисельність працездатного та економічно-активного населення (у розрахунку на 1 км), пропозиція робочої сили на ринку праці; щільність заселення території;

2) освітньо-кваліфікаційний рівень людських ресурсів (у розрахунку на 10 тис. чол. економічно активного населення): підготовка кваліфікованих робітників професійно-технічними навчальними

зкладами, підготовка кадрів вищими навчальними закладами I - IV рівнів акредитації, підвищення кваліфікації кадрів, кількість працівників, що навчались новим професіям; вартість робочої сили (середньомісячна номінальна заробітна плата працівників). Кількісні та якісні характеристики людського потенціалу, а також вартість робочої сили мають першочергове значення для інвесторів (у плані забезпечення виробничого процесу найважливішою, поряд із засобами виробництва, продуктивною силою, досягнення прийняттого рівня продуктивності праці, зниження собівартості виробництва за рахунок скорочення у операційних витратах частки затрат на оплату праці), що підтверджується визнанням наявності дешевої та кваліфікованої робочої сили в Україні як одного з найважливіших на сьогоднішній день факторів її інвестиційної привабливості.

4. Прагнення інвестора вкласти свій капітал у розвиток конкретного регіону супроводжується потребою оцінки рівня його економічного розвитку, конкурентоспроможності, можливостей регіональної кооперації та кластеризації виробництва, формування експортного потенціалу Інтегрованим показником економічного розвитку регіону може бути регіональний валовий продукт.

5. Стан споживчого ринку можна оцінити за показниками сукупних витрат домогосподарств, обсягом роздрібного товарообороту та платних послуг.

Слід зауважити, що регіони, в які спрямовуються інвестиційні ресурси оцінюються інвестором як з позицій інвестиційної привабливості так і з обсягів внутрішнього ринку та можливостей позиціонування на ньому продукцією чи послугами, котрі будуть отримані в результаті реалізації проекту.

6. Інфраструктурний потенціал пропонується оцінювати за показниками щільності автомобільних, залізничних доріг, місткості автоматичних телефонних станцій (на 10 тис. населення), вартості основних засобів виробництва і розподілення електроенергії, газу і води (на душу населення).

Оцінка інфраструктурного розвитку потрібна інвестору для розрахунку витрат на виробництво в частині використання електроенергії, води, газу, а також побудови логістично-транспортних схем. Низький рівень інфраструктурного розвитку або ж складні умови для доступу до цих ресурсів часто стримують наміри інвесторів щодо реалізації конкретних проектів.

7. Науково-технічний потенціал оцінюється за кількістю спеціалістів, що виконують науково-технічні роботи (у розрахунку на 10 тис. економічно активного населення), обсягом наукових і науково-технічних робіт (на душу населення), обсягом затрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи.

Оцінка наявного науково-технічного потенціалу є запорукою розв'язання найважливіших на сьогодні завдань, які стоять перед

Україною (особливо актуальним це бачиться в контексті переходу держави на інноваційну модель економічного розвитку), а саме: технологічні і структурні зміни у виробництві, збереження і ефективне використання власного науково-технічного потенціалу, подолання імпортої залежності країни, створення умов для високопродуктивної праці, збереження навколишнього природного середовища. Про важливість цього факту у прийнятті інвестиційних рішень свідчить зростаючий рівень активності інвесторів, особливо іноземних, до тих регіонів де зосереджено значний науково-технічний потенціал України.

8. Інвестиційні преференції - наявність вільних економічних зон, територій пільгового інвестування у регіоні.

Неоднорідність та нерівномірність економічного рівня розвитку регіонів, потреба у прискореному формуванні власне самодостатньої моделі національної економіки України потребує ефективного використання механізму інвестиційних преференцій. В якості їх можуть бути території пріоритетного інвестиційного розвитку в умовах законодавчої стабільності. Інвестором приймаються до уваги кількість, якість і терміни надання податкових пільг. Однак, слід відзначити, що широке поширення цих утворень у світі призвело до загострення конкурентної боротьби між ними, а отже, тільки факт наявності пільг не робить українські спеціальні економічні зони більш привабливими порівняно із закордонними. Втім, для окремих територій України надання статусу територій з пільговими умовами оподаткування може стати вагомим фактором подолання їх депресивності.

9. Інвестиційні ризики - при їх оцінці варто прийняти до уваги:

1) політичний ризик: наявність або відсутність політичної та кадрової стабільності, авторитетність місцевої влади; 2) економічний ризик: активність регіону в реалізації економічних реформ, регуляторної політики, адекватність інвестиційних намірів стратегії економічного розвитку регіону; 3) соціальний ризик: демографічний занепад, напруженість на ринку праці, низька платоспроможність, інфраструктурна відсталість, міжрегіональна та міждержавна міграція, доходи населення, складна криміногенна ситуація, 4) екологічний ризик: ступінь забрудненості навколишнього природного середовища, наявність зон екологічного лиха.

Інвестиційні ризики є визначальними факторами при прийнятті управлінських рішень в інвестиційній сфері. Адже соціальна комфортність, яка характеризується параметрами стабільності є своєрідною гарантією для інвестора в частині не прогнозованих втрат і додаткових ускладнень в інвестиційній діяльності. Оцінку факторів, які визначаються кількісними показниками, пропонується здійснювати шляхом розрахунку інтегрального коефіцієнта інвестиційної привабливості. Для оцінки факторів, які не можна охарактеризувати показниками офіційної статистики (вигідність ЕГП, умови пільгового

оподаткування, законодавча стабільність, інвестиційні ризики), проводиться процедура експертної оцінки рейтингу регіонів.

З метою підвищення практичної цінності проведеного дослідження, усі перелічені вище фактори були умовно поділені на 2 групи: 1) фактори об'єктивного (не керовані) і 2) фактори суб'єктивного (на які можна впливати) характеру. Такий поділ є досить умовним, оскільки об'єктивні у короткостроковій перспективі фактори є суб'єктивними у довгостроковій (наприклад, кількість портів, аеропортів, транспортних вузлів тощо).

До першої групи віднесемо: економіко-географічне положення, природно-ресурсний та трудовий потенціали.

До другої групи: фактори місткості регіонального споживчого ринку, економічного, інфраструктурного та науково-технічного розвитку, наявності інвестиційних преференцій та ризиків.

Таке групування здійснено з метою забезпечення максимальної відповідності сформованої інформаційної бази щодо факторів інвестиційної привабливості регіонів вимогам обґрунтування перспективних напрямків підвищення інвестиційної привабливості. На нашу думку, групування факторів на об'єктивні і суб'єктивні дозволяє виявити проблемні точки перспективної програми дій по залученню у той чи інший регіон додаткових (чи необхідних) обсягів інвестицій. Передбачене запропонованою методикою ранжування регіонів за співвідношенням „сприятливості” об'єктивних і суб'єктивних факторів інвестиційної привабливості дозволить актуалізувати напрямки комплексної програми підвищення інвестиційної привабливості конкретного регіону, визначити її перспективну спрямованість і можливу ефективність, окреслити загальнодержавні пріоритети у регіональному розрізі.

Висновки. Важливим є здійснення оцінки інвестиційну привабливість адміністративних районів області на новій методологічній базі, розробки по вдосконаленню математичного інструментарію розрахунку інтегральних коефіцієнтів інвестиційної привабливості з акцентом на фактори об'єктивного характеру з урахуванням вагомості окремих факторів і їх груп в умовах конкретного етапу розвитку вітчизняної економіки. Доцільним є також розробка формалізованої моделі оцінки факторів, які не мають висвітлення в показниках офіційної статистики, що дозволить отримати, з одного боку, більш поглиблений, а з іншого – об'єктивний аналіз регіональних відмінностей їх значень.

Використані джерела інформації:

1. Асаул А. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов / А.Асаул // Регіональна економіка. Науково-практичний журнал. – 2004. - №2.- С.53-62.
2. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И.А. Бланк. –К.: Эльга – Н, Ника-Центр, 2001, - Т.1.- 536 с.
3. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні:[монографія]/ Б.М.Данилишин, М.Х. Корецький, О.І.Дацій. – Донецьк: «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 292 с.

4. Організаційно-правове забезпечення державної регулятивної політики у сфері господарської діяльності / [Я.М. Кашуба, С.Я. Кулина, Т.С. Медведський, О.М. Яйко]. – К.: Паіс, 2007. – 104 с.
5. Орловська Ю.В. Стратегічне управління інвестиціями в регіональний розвиток / Ю.В. Орловська. – К.: Знання України, 2004. – 336 с.
6. Стратегічні напрямки сталого розвитку України / [під ред. Б.М. Данилишина]. – К. 2003. – 262 с.

Рецензент: Корецький М.Х., д.держ.упр., професор.

УДК 354:65.014.1.477

Гура Я.В.,

здобувач Академії муніципального управління

ДЕФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЯК НАСЛІДОК НЕДОСКОНАЛОСТІ ІСНУЮЧИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Обґрунтовано державне регулювання забезпечення розвитку економічних зв'язків між регіонами. Визначено регіональні чинники, що зумовлюють виникнення загроз розвитку економічних зв'язків між регіонами.

Обоснована государственная регуляция обеспечения развития экономических связей между регионами. Определены региональные факторы, которые предопределяют возникновение угроз развития экономических связей между регионами.

The state adjusting of providing of development of economic communications is grounded between regions. Regional factors which predetermine the origin of threats of development of economic communications between regions are certain.

Постановка проблеми. Україна не так давно стала на шлях формування демократичного громадянського суспільства та ринкового господарювання. Проблеми економіки перехідного періоду, подолання кризових явищ вимагають підвищення ролі держави та активізації її діяльності в напрямі формування принципів, визначення стратегічних цілей, економічних реформ, засобів та інструментів саме довгострокової політики. Важливим є не лише визначення загальних принципів та чіткої структури національної і регіональної політики, але і напрямів її реалізації з метою вирішення ключових проблем – зміцнення розвитку економічних зв'язків між регіонами й поглиблення трансформації економіки. Трансформаційні процеси в Україні, здійснення радикальних реформ, на базі яких буде забезпечено розвиток економічних зв'язків між регіонами, передбачають всебічний комплексний розвиток регіонів, раціоналізацію регіональних господарських систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми державного регулювання розвитку регіонів досліджуються